

הג השבועות

פרשת יתרו

חדש

עוצם חיבת וחשק השי"ת בישראל

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי: (שמות יט, א)

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי וְגו'. הנה למה שקדם מעולם חיבתו יתברך בישראל, וגדל חשקו לתת להם ארוסתם זאת התורה, תקשה למה נתעבד ה' מתת התורה עד חודש השלישי, כי מן סימני האהבה היא שלא יתעבד חושק מצא לחשוקתו. ואם לא הדר, הלא מנינו (סנהדרין נה) שאפילו לאליעזר עבד אברהם קפצה לו הארץ בלכתו לקחת אשה ליצחק, ומכל שכן וקל וחומר לחתונה נשיאת ראש, כי תקפוצ הארץ וגם השמים אם יטרכו לה. אשר על כן בא הקדוש ברוך הוא ונתן אמתלה לדבר, כי לא מיעוט החשק הוא הסובב אלל לא הכשרת החתן, כי לא היו ישראל ראויים לא שיהיו בארץ הטמאה והיו לנדה ביניהם, והולכרו לספור ספירת טהרתם שבע שבתות, כדרך שבעה נקיים אשר נזהר לזכה (זוהר ח"ג נא):

והוא אומרו לצאת בני ישראל, פירוש לסיבת יציאתם מארץ מצרים, הוא הסובב עכבת הדבר עד החודש השלישי, והראיה כי כשקרב ימי הכשרתם, זו ביום נסעו זו ביום באו. והוא אומרו **ביום הזה** פירוש שנסעו, זו ביום באו, וכן הוצא לדבריהם ז"ל (שבת פז: ורש"י סז) שזו שנסעו זו באו:

והצצתי צענין ואראה עולם חשקו יתברך בישראל שניכרת מתוך מעשיו, בהעיר למה הטריחם ה' בדרך עד החדש השלישי, ואם לסיבה שכתבנו, עדיין תקשה שהיה לו לקפוצ הארץ ולהגיע למדבר סיני זו ביום, ואם יתעבדו עד ספור שבעה שבעות ויהיה זמן הכושר כנזכר. אכן זה יגיד עולם חשק נתינת התורה לישראל, כי לגדל חשקו ברוך הוא בהם לא ראה להציאם ולהתעבד זמן ארוך בלא חתונה בבית חתנות, ולזה היה ממעיט הימים בריחוק מקום, ותקח לך שיעורן של דברים מחשוק וחשוקתו, כי לא יטער בעכבתו מצוא אליה כל זמן שלא הגיעו עת דודים ועדיין לא עלתה כלה לחופתה, אשר לא כן בעת כלה

פניני וחייושי אור החיים הק'

לרוב אין הקב"ה מעורר, עד שיתעורר האדם מעצמו

וְאַבָּא אֲתָכֶם אֵלֵי: (יט, ג-ד). ירצה כי לא קדם הקרבנות אל ה', כמשפט כל הקרב הקרב למשכן ה' שיקדים הוא לעורר חבתו, כי ידוע שאין אלהי עולם מקדים לקרב עד שיעורר המתקרב את האהבה, וכן הוא מהמוסר, כי ההדיוטות והקלים הם המשתדלים להתקרב לגדולים ונכבדים מהם, ומכל שכן עם עבד מושלים, ואף על פי כן אמר ה' כי לא כן עשה, אלא הגם שהיו גוי מקרב גוי (דברים ז לד), ערום ועריה (יחזקאל טז ז), בלא שום התעוררות, אף על פי כן אני **הבאתי אתכם אלי**, ולא אתם התקרבתם אלי:

אם יטעם התורה בסוף יתאוה לה

אם שמוע תשמעו (יט, ח). עוד ירצה לומר, כי אם יתחיל לשמוע התורה, משם ואילך הוא יתאוה לשמוע עוד. והוא אומרו **אם שמוע** עתה, אני מבטיחכם כי **תשמעו** מעצמכם כשתטעמו טעמה, כאומרו (הסליס לו ט) **טעמו וקראו כי טוב ה':**

מי כעמך ישראל

את דברי העם אל יי: (יט, ח). אין הכוונה שהשיב שקבלו לעשות, אלא השיב לה' אופן סדר התשובה, שענו כולם יחדיו על דרך שפירשת'. ולא להודעה, אלא נתכוין בזה לפאר לרומם עם בני ישראל, על כמה בחינות טובות אשר תגיד אופן התשובה, ולזה החזיר משה הדברים לפני ה', על דרך אומרו (דה"א יז כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד:

מתיקות ועריבות טעם התורה

ושמחת בכל הטוב (דברים כו, יא; פרשת כי תבוא). גם ירמוז במאמר **בכל הטוב** אל התורה, כאומרו ז"ל (נדרים ה) 'ואין טוב אלא תורה', שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם:

בחופתה לא יעזוב כח לעבד ביאתו אליה:

קבלת התורה - יום המקווה לכל הבריא

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי: (שמות יט, א-ב)

הזה באו וגו', הגיע תשוק ונחשק לחושק וחשוק, ושמוחו שמים וארץ, כי זה הוא תכלית הצריאה ותקוה, ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים:

שלשה עיקרי ההכנה לקבלת התורה

עוד יראה, בהעיר עוד אומרו **ויבואו מדבר סיני**, והלא כבר אמר בכתוב שפנינו **באו מדבר סיני**. עוד צריך לרעת למה

ויסעו מרפידים. קשה למה איחר המוקדם, כי פסוק זה היה לו להקדים קודם פסוק שלפניו שאמר **באו מדבר סיני**. ואולי שהוא על דרך אומרו (סנהדרין קה) 'אברהם מקלקלת השורה להקדים המאוחר', שהיות כי הוא זה יום המקווה לצורא, לתורה, לעולם, לעליונים ולתחתונים, ומיום הצריאה, והם יושבים ומלפס מתי יבואו בני ישראל **מדבר סיני**, לזה כשהגיעו שמה לא עזרו כח לספר סדר הדבר, ותקף קדמה ההודעה באומרו **ביום**

הואך לומר ויחנו במדבר, הלא מובן הוא הדבר כי במקום ביאתם חנו:

אבן כוונת הכתוב הוא להקדים שלשה ענינים, הם עקרי ההכנה לקבלת התורה, שצאמנעו נחלתה ה' להנחילם נחלת שדי, היא תורתנו הנעימה:

הראשון הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשך המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שיזכרנה ה' לתורה, ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה, דכתיב (במדבר יט יד) זאת הפורה אדם פי ימות וגו' ודרשו ז"ל (שבת פג:) ואמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות בזהל אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה, אמר ריש לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות בזהל (וכו'). כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתה לומר 'עסק התורה' 'השתדלות התורה' (עיי' אבות פ"ג מ"ב; זוהר הקדמה יב) ורבים כמוהו. ועיין מה שפירשתי בספרי חפץ ה' שחברתי על קצת ממסכתות הש"ס בקטנותי במאמר רבותינו ז"ל (שם פח):

למיימינים זה כו', ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול. וכנגד זו אמר הכתוב ויסעו מרפידים, לא בא להודיע מקום שממנו נסעו, שאלו כן היה לו להקדימו קודם תחנותם, אלא נכתבין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים, כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל (סנהדרין קו). בפסוק (לעיל יח ח) וילחם עם יסר'אל ב'רפידים, ברפיון ידים, עד כאן. והן עתה נסעו מבחינה זו, והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומרו ויבואו מדבר סיני:

וענין שני, הוא השפלות והענוה, כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומסיר עצמו כמדבר (עירובין נד.), וכנגד זה אמר ויחנו במדבר פירוש לשון שפלות וענוה, כמדבר שהכל דורכים עליו:

וענין שלישי, הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים, לא שיהיו בד בבד, שעליהם אמר הכתוב (ירמיה נ לו) חרב אל הדב' (תענית ז), אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראוים לקבלת התורה:

נתינת התורה היה בב' אופנים, באהבה וביראה

ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו יי מן ההר לאמר בזה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על פני נשרים ואבא אתכם אלי: (שמות יט, א-ג)

וסדר הרגיל בין הנצרכים. ולהשכיך בענין ממשה אתה למד, כי לכל רוב קורבתו וחיתתו עם ה' שגג ודבר אליו (לעיל ד יג) שלח נח ביד תשלח, למה הרעקה וגו' (ה כב), לא הפלג וגו' (שם כג), וזה היה סיבה גודל קריבתו לפני ה' נתקרה היראה, כי פשיטא שאדם אחר כשלל יהיה קרב כל כך תפול עליו אימתה ופחד. והנה האדון ה' כבאות לא כן יחשוב, כמו שאמר הכתוב (דברים י יז) אשר לא ישא פנים ולא וגו', ויקפיד אדברה ביותר על אהבו, ליסרו בחוספת מרובה על עוברו אפילו פעם אחת, ואפילו על הקלה שבקלים, כאומרו (תהלים נ ג) וסביציו נשערה מאל ואמרו ז"ל (ויבמות קכא): שמדקדק עם חסידיו כחוט השערה:

ואשר על כן בעת נתינת התורה חשב ה' מחשבות טובות להועיל בקבלת התורה, ולפניו שני דרכים, א' לדבר דברי אהבה וחיבה, ויש בזה תכלית דבר טוב כשיקבלו מאהבה שקל הקודש כפול הוא בשכרם, ויש בזה דבר אחר כי העושה מאהבה לפעמים לא ידקדק בפרט אחד מהתורה, בדרך האב עם בנו המגעגעו והמשעשעו, כיון שאין עליו בחינת המורא. מה שאין כן כשתהיה קבלת התורה מחמת יראה, מדרך הירא לפחד על דקדוק אחד כעבד מרבו, ונמצא תמיד עומד לשמור עץ החיים, וכן הוא בדבריהם ז"ל (ירושלמי ברכות; סוטה פ"ה ה"ה). ודרך שני הוא לדבר דברים קשים, כמלך שגוזר על עבדו בזריקת מרה ואימת מלכות, ויש בזה תכלית טוב שלא יזלזלו באחת מכל מלות התורה, ואפילו אקראי ועראי, אלא שמגיעם מחיית שכל משכר המגיעם בעשותם מאהבה: **אשר** על כן נתחכם ה' לזאת בשני אופנים, בדרך אהבה ודרך שררה והפחדה, ואמר גם שניהם במתק לשון לדיק בנושא

בזה תאמר וגו' אתם ראיתם וגו'. כריך לדעת למה כפל **תאמר וגו' ותגיד וגו'.** ורבותינו ז"ל אמרו (שמו"ר כח ב) בית יעקב הם הנשים - ולהם יאמר מענה רך, ולבני ישראל - דברים קשים כגידים. וקשה הלא לא מצינו שאמר ה' בדבריו שני מיני שליחות, אלא לשון אחד לכולם יחד אנשים ונשים, אם הם קשים יחד ישמעוהו, ואם הם רכים יחד ישמעוהו. ואין לומר שכשידבר משה ישנה מענה לשון מסדר הנדבר חס ושלום, כי הלא תמצא כי בסוף דברי ה' אמר אליו (פסוק ו) הלא הדברים אשר פדדך אל בני יסר'אל, ואמרו ז"ל (מכילתא, מובא ברש"י) וזה לשונם: 'לא פחות ולא יותר'. ולכשנאמר כי כוונת אומרו **אל בני ישראל** הוא על האנשים, יחסר דרך אשר ידבר בו לנשים. גם אין אני רואה דברים קשים בדברי ה' לנשים, אלא דברים המחיים את הנפש:

אבן כוונת דברי ה' הוא על זה הדרך, וקודם אקדים המושג אכלינו מכל התורה, כי האדון אלהי ישראל מדותיו הם להטיב, ויותר מחשק המקבל חשקו להטיב, וזה לגודל הפלגת בחינת טובו, ויותר מהמה לבני ישראל, ומתחכם הוא יתבדל להרבות שכרנו וטובתנו כי זה הוא אשר יחפץ ה'. והנה מצינו לו שגילה דעתו, כי שכל המקיים תורת ה' ומדותיו מיראה הוא מחלה מהעושה מאהבה, משני כתובים הבאים בהודעת שכל המדות, בזהל אמר (דברים יט) לאלף דור, ובזהל אמר (לחמן כ ו) לאלפים, ודקדק (סוטה לא) ב'שך האלף שהוא השומר מיראה ושך האלפים שהוא לעושה מאהבה:

והנה יש בבחינת האהבה דבר גורם רעה, כי לא תספיק לבעליה להשמר בתמידות לכל עובר חיזה פעם באקראי, כי יאמר שמאל קורבתו לבזר ואחיצותו לא יקפיד עליו על זה, כמנהג

פניני וחידושי אור החיים הק'

ענינים של פסקה זוהמתן'

והייתם לי סגולה וגו' (שמות יט, כ; פרשת יתרו). **עוד** ירמוז למה שאמרו ז"ל (שבת קמז). ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, וזו היא סגולתן מכל העמים שלא פסקה זוהמתן:

*

זאת חקת התורה וגו' (מזכיר יט, כ; פרשת חוקת). **והנה** ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגוים, הוא באמצעות קבלת התורה, שזולת זה הנה ככל הגוים בית ישראל. ומעתה טעמנו צוף דבש אמרי אל במה שאמר **זאת חקת התורה**, פירוש חקה זו של הטומאה ותנאי טהרתה, תסובב מהתורה, כי על ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאבים להדבק בהם, להיותם חטיבה של קדושה עליונה בחייהם גם במותם: ...

*

והם תבנו לרנלה (דברים לג, ג; פרשת ברכה). **פירוש** כאומרו ז"ל (שבת קמז): ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתם, וזה היה מצד מה ש**תוכו**, פירוש נתמרקו, על ידי כח הדיבור המופלא ששמעו דברי האלהים, ואמרו ז"ל (שבת פח): שיצאה נשמתם כרמוז בפסוק (שה"ש ה ו) נפשי יצאה בדברו, ובוה פסקה זוהמתם. מה שאין כן הגרים, שהגם שיתקבלו כאחד שבטי ישראל, לא פסקה זוהמא מהם כידוע מדבריהם (זוהר ח"ג יד):

קבלת הארץ הוא ע"מ קבלת התורה

בהר סיני וגו' (ויקרא כה, א; פרשת בהר). **ואולי** כי לצד שהזכיר מתנת הארץ דכתיב (פס' כ) **אשר אני נתן**, דקדק לומר **בהר סיני**, לומר כי מחמת הר סיני פירוש מה שקיבלו בו, היא שנגמרה המתנה, שעל מנת תורה נתן ה' את הארץ:

ע"י קבלת התורה היה ראוי כל עולם הזה להשראת השכינה

(מזכיר ה, טו; פרשת נשא). **וצריך** להעיר אופן בלימודים אלו, כי הטבת ישראל כשעמדו על הר סיני והכשרתם, היה גם כן ראוי להשרות שכינתו יתברך בארץ, ומלאה הארץ דעה, ודירת ה' בתחתונים כבעליונים ויתעלה מקומנו זה, כי המעלה והירידה תלויה בקרבתם לפני ה'. עיי"ש המשך שע"י חטא העגל חזר הכיעור לכמות שהיה וכו':

זכירת מעמד הר סיני - כדי שישב לדרך התורה

וידעתם היום והשבת אל לבבך וגו' (דברים ז, לט; פרשת ואתחנן). **[ביאור ט']** על דרך אומרו ז"ל (שבת פח): בפסוק (בראשית א לא) ויהי ערב וגו' יום הששי, שהתנה ה' עם מעשה בראשית על יום מתן תורה וכו'. והוא מה שרמז באומרו **וידעתם היום**, פירוש היום הנכבד שנגלה על הר סיני, מה נורא מעשיו, ושעליו בא התנאי עם העולם. ובזה תשיב לבבך לדרך התורה:

ע"י סיפור יציאת מצרים מגיעים לאמונה ב'אנכי'

וילמען תספר וכו' וידעתם כי אני יי' (שמות י, כ; פרשת בא). **ותכלית** המכוון בסיפור הוא, **וידעתם כי אני ה'** ואין עוד, ותכזיבו האמונות זולת זה. וכן תמצא כשדבר אתנו ה' ברוך הוא בהר סיני, פתח דבריו יתברך אמר (שמות כ ג) **אנכי ה' אלהיך**, וזה לך האות **אשר הוצאתיך מארץ מצרים**, והוא שהקדים דבריו כאן ואמר **וידעתם כי אני ה'**, כי יכירו בזה בחוש הראות צדק האמונה, מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם. ברור אשר כן עשה לנו:

אחד, והוא מה שהתחיל לומר **בה תאמר** על זה הדרך, **בה** פירוש כסדר זה שאני אומר לך **תאמר לבית יעקב**, ותגיד וגו' פירוש יש צו אמירה רכה שהיא דרך האבה וחיבה, ותגיד פירוש יש צו גם כן דברים קשים כגידים שהוא דרך הפחדה ויראה:

ודקדק לומר **בית יעקב** באמירה ובני ישראל בקושי, לומר חלק החסר לכל אחד משניהם על זה הדרך, כי בית יעקב הם מדריגה הקטנה שבאומותנו הקדושה, אשר לא ישיגו עבוד ה' מאהבה אלא מייראה, לזה המורה להם שצריכין להוסיף עבוד מאהבה הרמוזה באמירה רכה כנזכר. ולבני ישראל שהם מדריגה הנבחרת והמעולה אשר ישיגו בחינת האהבה, אמר כנגדם **ותגיד**, שלא יספיק להם בחינת האהבה לבני פרט אחד, ואריכין הם ליראה ולאהבה מטעם שכתבנו. נמלאת אומר כי טובים הנשים, ונורד בהם לקיום התורה, ונריך כל איש מישראל לקנות שניהם אהבה ויראה, ושניהם יחד אמרם אל עליון בנעימות דבריו, באומרו **אתם ראיתם אשר עשיתי וגו'** כאשר אבאר בסמוך בעזרת השם. ודברי רבותינו ז"ל שאמרו (מכילתא) אלו הנשים ואלו האנשים הם דרך דרך:

{ד} **אתם ראיתם וגו'**. צריך לדעת כוונת אל עליון במה שדקדק לומר **אשר עשיתי למצרים**, שיותר היה לו לומר **אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים**, שהוא עיקר הדבר להתחייב להשתעבד, ולחצק אמריו על כל אשר גמלם ה'. ואם להזכיר נפלאותיו, הרי הם רשומים באומרו **אשר הוצאתי מארץ מצרים**, וידוע הוא כי לא הוציאם אלא באמצעות המסות הגדולות:

והנה לפי מה שפירשנו כי יכוין ה' לשני דברים שהם בחינת האהבה ובחינת היראה, לזה רשם ה' שניהם במאמר זה. היראה באומרו **אשר עשיתי למצרים** פירוש אשר יסרתי יסורי נקמה לממאן עשות מאמרי, כמה מכות רעות באין מספר, על אשר מאן עשות מלותי לשלוח אתכם, והיה הדבר הזה לכם לאות לעובר על מלותי, כי אתנקם ממנו ביסורי נקמה וזרות רבות, כאשר ראיתם, וקחו מוסר. ונתכוין ה' לרמוז להם שהם צגור זה עצמו של המצרים, אם ימאנו לשמוע אל התורה ואל המלות, וזו בחינת היראה יראת העונש. גם יש בנשמע מאמר **אשר עשיתי יראת** הרוממות בכל הנפלאות והאותות והמופתים אשר עשה למצרים:

גם הנה הראה בחינת האהבה והחיבה שכל זה עשה בשבילנו, הרעיש כל הבריאה ואבד אומה אחת בשבילנו, ולכך זה יתלהב אדם בחינת הצורא אשר הפליא חסדו להם, והנה היא בחינת האהבה לה' אלהינו. והם שני דברים הרמוזים באומרו **תאמר לבית יעקב**, שלא תספיק היראה ונריך גם האהבה, ותגיד **לבני ישראל** שלא תספיק בחינת האהבה ונריך גם היראה, והטעם כמו שכתבנו:

ואשא אתכם. הנה האריך האדון בבחינת האהבה כי הוא העיקר במורה להרויח כפל השכר, ונריך התעצמות גדול להשיגה, לזה אמר ראו חיבתי בכם, כרחם אב על בנים חביבין, שאפילו מדרך קפ רגליכם חסתי עליו **ונשאתי אתכם על בנפי נשרים**, פירוש ענני כבוד היו ממואעים תחתם, וכן הוא אומר (דברים ח ז) ורגלך לא תצקה. ועוד יש לאחזה מילין לעורר האהבה, מה שאין

במאמר אשר עשיתי למצרים, כמו שפירשתי:

כן היראה שבנקל תכנס בלב האדם, לזה הספיק לו ברמיזתו

ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים וגו' (שמות יט, ה)

ההכנה לתורה רק ע"י תשובה

ועתה אם וגו'. אומרו ועתה, על דרך אומרים ז"ל (ב"ר כא ו) 'אין ועתה אלא תשובה', כי ללא שהיו ישראל מלוכלכים בחרמי העונות אשר קדמו להם, וגם האדשים מקרוב באו בהמראתם, ככתוב בתורה כמה פרטי חטאים, בזמן, בשליו, בשבת, במים, ובאשר

לזה אל עליון לכת התורה זכה וזכה, יסוד הקדושה והטהרה ורוחניות הרוחניות, לזה להם שיחזרו בתשובה אפילו מחטא קל. וכבר קדם לנו מאמרים ז"ל (קידושין מט:). בדיון המקדש את האשה על מנת שהוא לדיק גמור ונמצא רשע שקידושיו קידושין, כי חיישין שמא עשה תשובה, ובאמצעות תשובתו יקרא לדיק. עוד יתבאר בסמוך:

התורה מגינה מיצר הרע

אם שמוע תשמעו וגו'. צריך להקדק טעם כפל שמוע תשמעו. ...

עוד יראה על דרך אומרים ז"ל (סוטה כא.), תורה בין ובעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה (וכו') מגנא ומכלא. והוא אומרו אם שמוע פירוש אם תהיה השמיעה, זה יהיה לכם לשתי תועלות, האחת שאתם שומעים קולו יתברך, דברי אלהים שיש בהם החיים ותחיו, כאומרו (ישעי' נה ג) שמועו ואתי נפשוכם, והשניה ושמרתם את בריתי, פירוש שיוגן עליכם מיצר הרע. ולדרך זה

הרווחנו גזירת הדבור שמקומו הוא תשמעו וגו', שעיקר המורה הוא שמיעת התורה, וממנה נמשכים כל התועלות, הא' שהם נהנים מקול אלהים חיים, ב' יהיו שומרים המצוות ולא יטו בשם יצר הרע, ג' והייתם לי סגולה וגו':

ולפי מה שפירשתי למעלה כי אומרו תשמעו הוא לתורה שבעל פה, תהיה גזרת הכתוב ושמרתם וגו', כי באמצעות התורה תחילה מיצר הרע המחטיא. ואומרו בתוספת וא"ו, לומר מלבד שתהיה לכם ידיעה ממנה להבחין בין טוב לרע, עוד לכם שתשיגו השמירה ולא יטו בשם השטן:

סגולת התורה אינה כי אם לישראל

והייתם לי וגו'. הכוונה בזה היא, כי כשם שהסגולה הוא דבר שאינו כפי הטבע, כי הלא תמצא כי יש עשב שטבעו קר וסגולתו לרפאות חולי הקרירות, וכן יש עשב חם וכו', וזה אינו כפי הטבע אלא דבר סגולה, וכמו כן מצטייחם ה' שיהיו סגולה גם שלא כפי המשוער:

ויש הרבה ענפים בהבטחה זו, ראשונה על דרך אומרים ז"ל (ברכות א.) 'חשב אדם מישראל לעשות מצוה ונאנס ולא עשה נותנים לו שכר כאלו עשה', ולא כן בעצירה, ובאומות אינו כן אלא להיפך (יורי' פאה פ"א ה"א). ואין זה מהנשער כפי השכל, ממה נפשך אם המחשבה תעשה דבר אם כן תעשה בחושך רע, ואם לא תעשה אלא בבחינת הטוב ולא בבחינת הרע אם כן באומות למה בהפך. עוד תמצא (סנהדרין נט.) כותי שעוסק בתורה או ששבת חייב

מיתה, ואפילו שאר מצוות אין לו לעשות, ולמה, אם הפעולה מאל עממה פעולה טובה כל העושה הרי זה עושה דבר טוב. לזה אמר הכתוב והייתם לי סגולה מכל העמים, כי אין פעולה טובה יולאה אלא מידכם, שאין סגולת התורה והמצוות אלא מכם:

ואומרו בי לי בל הארץ, פירוש כי יאמר האומר כי הבטחה זו שיהיו סגולה לא תולדק אלא כשיהיו האומות חפאים ללמוד ולעשות וגו', בזה יולדק לומר שעשו סגולה, אבל רואני כי אדרבה מאנו העמים לקבל תורה ומצוות כשדבר ה' לפארן ושעיר (ספרי ברכה שמג), ומעתה צמה יוכר טובות הבטחת המעלה. לזה אמר בי לי בל הארץ, כאן הודיע ה' כי אין לך אומה ואומה שאין בה מכירי אלהותו יתברך, וכן הוא אומר (מלאכי א יא) מקטר מגש לשמי וגו', הרי כי כל הגוים לו יכרעו, ואף על פי כן לא יטלו שכר על הדבר ולא יעשה מעשיהם רשע, וזו היא סגולתם של ישראל:

ע"י התורה מבררים את כל ניצוצי הקדושה שבכל העולם

עוד ירמוז למה שאמרו ז"ל (שבת קמז.) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, וזו היא סגולתן מכל העמים שלא פסקה זוהמתן. עוד ירמוז סתר עליון, לפי מה שקדם לנו, כי ענפי הקדושה נתפזרו בעולם, ואין מציאות להם להתדרר זולת באמצעות ישראל, וביותר באמצעות עסק התורה, שהיא כאבן השואבת ניטליה במקום שהם, ואותם נטלי הקדושה גם להם יקרא סגולה. והוא אומרו והייתם קרינן ביה והייתם, פירוש בה"א מלאכפ"ס, כי הם יהיו היות סגולה מכל העמים אשר

נפולו שם באמצעות התורה כמאמרים ז"ל, וכמו שכתבנו כמה פעמים הדברים במעשה מצרים. ואומרו בי לי בל הארץ, כאן רמז שיש לו סגולה מפוזרת בכל הארץ, וזה טעם פיזור ישראל בארבע רוחות העולם לחזר אחר הסגולה שהיא אצילות. והנה זולת עונם של ישראל היו יכולים השגת הדבר בלא פיזור בעולם, אלא בכח עונם תורחם היו מולכים בכל העולם, ושואבים כל בחינות הקדושות מכל מקום שהם, ובאמצעות החטא תש כוחם ואריכין לרדת שמה לבדר הטוב ההוא:

וַיִּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יי: וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יְחָדוּ וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (שמות יט, 1-2)

כהוגן העם יעו אחריהם, ולו יהיה כי יקוה שניהם חס ושלום, כל זקן וזקן ידבר לבני משפחתו:

ואולי כי בני אל חי נודעה להם התחכמות משה כי חש למיאון חס ושלום, והואילו עזמם מהחשד, ולא הגיחו לזקנים להשיב תחלה, **וענו כל העם יחדו, כל אשר דבר ה' נעשה** מדעתנו השלמה וברצוננו הפשוט, ולא קדמה תשובת הזקנים לתשובת כל עם ה'. והנה הראו בני ישראל עוצם אחדותם והשוואת רצונם באלהינו, כי ששים רבוא אמרו בהשוואה דיבור אחד כאומרו **יחדו**, ולא נתאחר אחד מהם ולא קדם אחד לחבירו, ולא שניה אחד מהם להשיב בנוסח אחר, אשרי עולם שאומה זו בתוכו:

ובזה ידויק מאמר הנביא (ירמיה' 33) **פה אמר יי זכרתי לך חסד ועויתיך להצבת פלולתיך**, פירוש אומרו **בלולותיך**, הוא תשובתם שענו כל העם יחדו, שעשו שתי כלליות באהבה, האחת תשובה כהוגן מכולם, ואין גם אחד שלא נתראה בדבר. שנית, שהשוו יחד בקול התשובה ובקשון התשובה, על דרך שכתבנו:

ויקרא לזקני העם. הנה נתחכם משה רבינו ע"ה בשליחותו לעשותה בהתבוננות, כי ירא ופחד לבדו דלמא תארע תקלה בדבר שהוא תכלית הכל ועיקר העולם, וכבר אחזו חבליים לארץ שמה חס ושלום לא יקבלו ישראל את התורה (ועיי' שבת פה): אמר חזקיה מאי דכתיב (תהלים עו ט) **משמים השמעף דין תרץ ויקרה ויקטה**, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה כדריש לקיש, לאמר ריש לקיש וכו' מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ונתחכם עליו השלום ולא דיבר לכללות העם עד שקרא לזקנים והוסיבם לפניו, וכל ישראל יחד שומעים דברי משה, אלא שהקביל הדברים לפני הזקנים, והועיל בזה כדי שלא יתחילו להשיב למשה אלא הזקנים ולא כללות העם, כי חש דלמא חס ושלום יענו מהעם תשובה שלא כהוגן, מה שאין כן הזקנים מובטח הוא בהם שתשובתם תהיה כהוגן, ואחר שסיבזו הזקנים

ע"י שפסקה זוהמתן נטבע בנפשם יראת שמים לדורות

יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בהרב באמר יי אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדו לי יראת אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדו: (דברים 7, 1) פרשת ואתחנן

כל הדברים, וטעם שעשיתי זה ליראה אותי כל הימים, באמצעות הפסק זוהמתן מהם, שהוא המונע את האדם מלירא את ה'. וזה סיבה שישראל לא מרו את כבודם, וסבלו כמה צרות ימים רבים אין מספר, ועל משמרת יראת ה' עומדים, כי פסקה זוהמתן וטבע נפשם ליראה את ה', כי כל שאין זוהמא מבדלת בינו לבין ה', מטבעו לירא ה' הנכבד ברוך הוא:

ואשמעם את דברי וגו' ליראה אותי כל הימים. יתבאר על דרך אומרים ז"ל (שבת קמו.) **'ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן'**, ופירשתי בפרשת יתרו (שמות כ א) שפסקה זוהמתן היתה באמצעות גבורות דברי אלהים עד שילתה נשמתם, וזהו הסרת זוהמה מהם. והוא מאמר **ואשמיעם את דברי**, פירוש עשרת הדברות שצאו בגבורות, דכתיב (ס) **וידבר אלהים את**

כל מעשה בראשית כפופים לתורה ועמליה

ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יי את מצרים בתוך הים: (שמות יד, כז) פרשת בשלח

אבן תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הצור ברוך הוא, ולזה תמלא כמו כן בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח, שלטו עליהם הכליחים יחידים, ואין כריך לומר מרובים, כאשר חקק ה' להם צעת הבריאה. והוא סוד אומרו (ישעיה' מג א) **צִלְחָה יַעֲקֹב וגו'** ואמרו ז"ל (ויק"ר לו 7) **'שאמר הקדוש ברוך הוא לעולמו מי בראך מי יררך, ישראל, והכל כח התורה**, ואכל ולמד מה שכתבתי בפסוק בראשית (א א אופן ה). והנה ביציאת ישראל ממצרים עדיין לא קבלו התורה, ואין

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' ראובן ז"ל
בן הרה"ח ר' ישראל עוזר צ"ל קליין
נלב"ע בליל חג השבועות תשע"א